

Klima- og Miljødepartementet

Deres ref.
25/932

Vår ref.
24/00223-8

Saksbehandler
Mattias Jansson

Dato
22.05.2025

Høringssvar fra Nasjonalt pilegrimssenter om forslag til tiltaksplaner for villrein for Rondane og Knutshø villreinområder

I forbindelse med den offentlige høringen på tiltaksplaner, samt møte med tidligere statssekretær Kjersti Bjørnstad, ønsker vi, Nasjonalt Pilegrimssenter, å sende våre høringsinnspill.

Nasjonalt Pilegrimssenter har et nasjonalt forvaltnings- og koordineringsansvar for de godkjente pilegrimsledene i Norge, på oppdrag fra Kulturdepartementet.

Pilegrimsleden - St.Olavsvegene til Trondheim er historiske ferdselsveier som stammer fra middelalderen, og er i dag moderne turruter med en rik historie. I middelalderen ferdedes pilegrimer fra mange retninger mot Olav den helliges gravkirke i Nidaros. Denne ferdselen ble nevnt i skriftlige kilder i Tyskland så tidlig som i 1075.

På 1990-tallet tok Miljøverndepartementet initiativ til å revitalisere disse gamle ferdselsårene mot Nidarosdomen. Sammen med Riksantikvaren og daværende Direktoratet for Naturforvaltning begynte et arbeid i nært samarbeid med fylkeskommuner og kommuner for å kartlegge og merke opp disse traséene. Gudbrandsdalsleden mellom Oslo og Trondheim ble åpnet i 1997 av Hans Kongelige Høyhet Kronprins Haakon Magnus.

Pilegrimsleden har i dag status som Europeisk kulturrute hos Europarådet, en høythengende anerkjennelse som en viktig del av den europeiske kulturarven. Den ligger inne som historisk vandrerute i Askeladden hos Riksantikvaren, og hos Statens kartverk.

En helt sentral del av arbeidet med etableringen av Gudbrandsdalsleden på 90-tallet, var den omfattende oppgaven med å kartlegge historiske veifar, og videre etablere Pilegrimsleden som en historisk turvei som i tillegg ivaretok hensyn til både natur, dyreliv og kulturmiljøer. Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning hadde tett dialog med både grunneiere og respektive fageksperter hos fylkeskommunene og de berørte kommunene. Pilegrimsledens endelige trasévalg var ikke tilfeldig, men hadde en faglig og bredt anlagt forankring og tok hensyn til mange forhold.

Det langsiktige pilegrimsarbeidet styres i dag av «Veien frem mot 2037. Langtidsplan for pilegrimsarbeidet 2020 – 2037», bestilt av Kulturdepartementet i 2017 av Kulturministeren selv.

Tiltaksplanene - kort om de to aktuelle områdene/strekningene

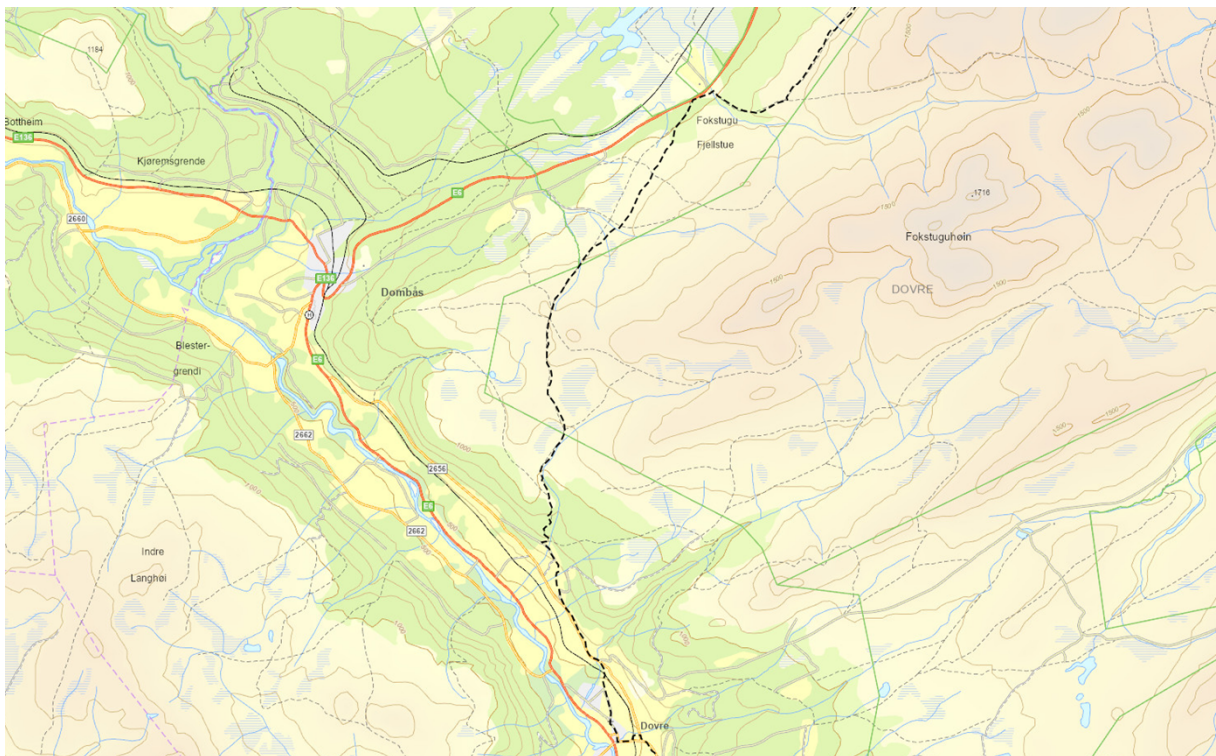
I forbindelse med kvalitetsnormen for villrein, og de to utkastene for tiltaksplaner gjeldende Rondane og Knutshø villreinområde, blir Pilegrimsleden -Gudbrandsdalsleden berørt.

Som tidligere nevnt går Gudbrandsdalsleden mellom Oslo og Trondheim og passerer villreinsområde Rondane i den ytterste vestre delen av området, samt passerer på vestsiden av Knutshø villreinsområde i Vinstradalen.

Rondane

Den traseen som går gjennom Rondane villreinsområde over «Hardbakken» har stor betydning for historien langs Pilegrimsleden: Her kan nevnes fortellingen om Kristin Lavransdatter av Sigrid Undset, Ståkon, bønnealteret og ikke minst Allmannrøysa (78613-1), som er en gammel påkstrøys. Langs strekningen har det blitt funnet et pilegrimsmerke med St. Olav fra middelalderen (C59206), samt rester av en vandringsstav datert til 1100-tallet. Dette forteller oss at her gikk middelalderens pilegrimer på akkurat samme trasé og at dette antagelig er av de mest autentiske strekningene vi har på hele Oslo – Trondheim.

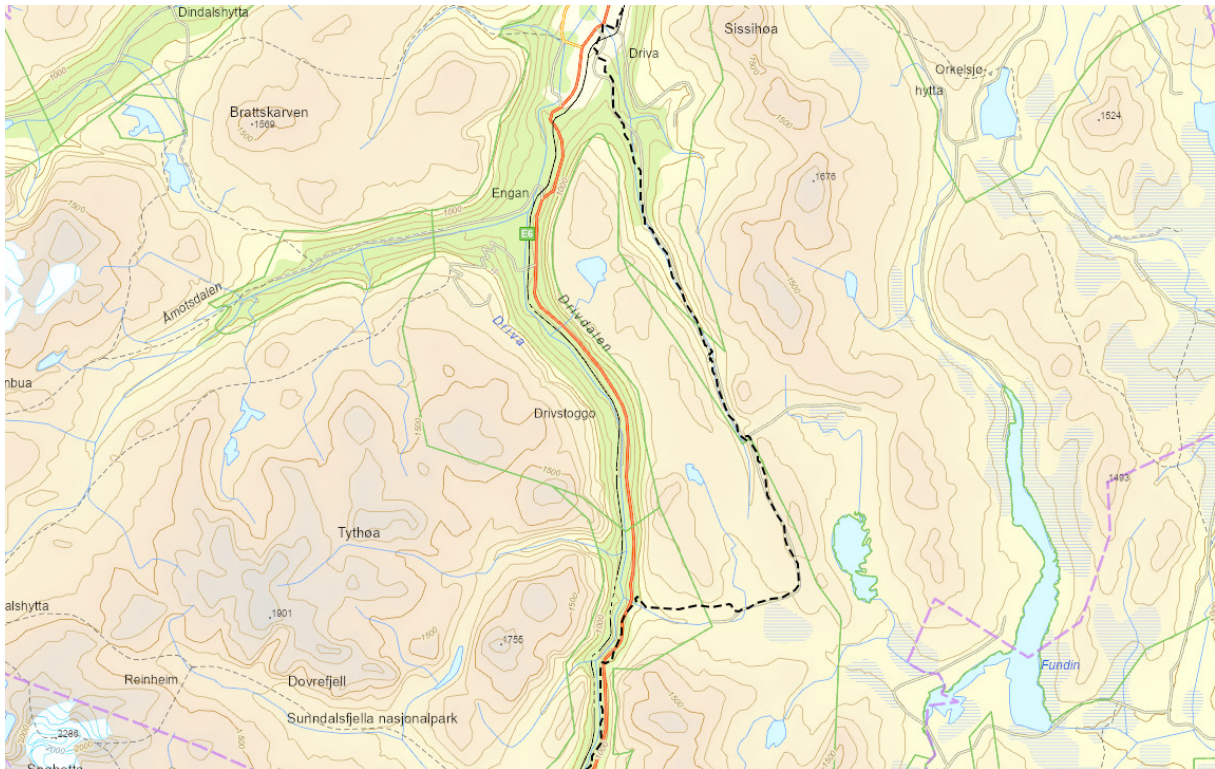
Disse kulturminnene skaper en historisk kobling, samt en moderne betydning for mange av dagens pilegrimer. Pilegrimsleden går her på den samme traséen som Kongevegen, som også er vernet av Riksantikvaren og av stor historisk betydning. Vegtraséen fikk navnet Kongeveg på 1600-tallet, og tilpasningene til kjøretøy ble gjort oppå den gamle vegtraséen. Hele strekningen viser viktig samferdselshistorie fra middelalderens hulveier, til gamle stikkrenner og oppmurte vegkanter. Kongevegen har de senere årene fått en god oppgradering i et prosjekt hos Statens vegvesen.

Knutshø

I Knutshø villreinsområde passerer Pilegrimsleden Vårstigsætra og går videre nordover langs Vinstradalen. Store deler av traséen går på en grusvei som også er åpen for biler og sykler. Strekningen gjennom Vinstradalen er særlig vakker og er en lengre etappe der pilegrimen får oppleve ro og fred i et vakkert kulturlandskap. Vinstradalen er en rik seterdal, og i 2024 ble tradisjonell seterdrift skrevet inn på Unesco-listen over immateriell kulturarv.

For den vandrende pilegrimen blir dette en flott kulturhistorisk opplevelse og forståelsen for bærekraftig forvaltning av natur blir beriket. Det er også mulighet for unik overnatting på herberget Ryphusan, der store skiferheller fortsatt deler opp det gamle fjøset og minner om beitedyrenes liv.

Nasjonalt Pilegrimssenter sitt overordnede ståsted:

Nasjonalt Pilegrimssenter setter pris på at norske myndigheter arbeider for å bedre forholdene for villrein i Norge, som er en europeisk ansvarsart. Vi ønsker å bidra i tråd med dette.

De to trasédelene som er beskrevet i tiltaksplanene er meget viktige for Pilegrimsleden og gir svært viktig historisk tilknytning og forankring, samtidig som de er rike på opplevelser. For mange pilegrimer er disse to traséene selve høydepunktet på pilegrimsvandringen mot Nidaros.

Det er ikke aktuelt for Nasjonalt Pilegrimssenter som forvaltningsorgan for et nasjonalt og europeisk anerkjent kulturminne å legge ned disse to led-segmentene.

Men vi ønsker gjerne å gå i dialog, samt bidra til gode avbøtende tiltak, for å bidra til målene for villreinforvaltningen, og skape gode sesongbaserte alternativ for de som vandrer langs Pilegrimsleden.

Utkast for tiltaksplan for Rondane villreinsområde:

Tiltakspakke nr. 7.

Figur 1 Kart over området. Merkede stier er vist med blå, prikkede linjer

Tiltakspakke 7: Tiltak for å redusere ferdsel og trafikk i området mellom Grimsdalen og E6 over Dovrefjell	
32	Pilegrimsleden markedsfører ikke turen før etter 18.juni og brua over elva Hondyrju skal ikke legges ut før 18. juni
33	Opparbeiding av alternativ pilegrimstrasé i skogen vest- og nordvest fra dagens trasé som kan brukes før 18. juni
34	Sykling forbyes på Kongevegen/pilegrimsleden på strekningen fra Åteigen i Dovre kommune til Fokstugu

Tiltak 32. Pilegrimsleden markedsfører ikke turen før etter 18.juni og brua over elva Hondyrju skal ikke legges ut før 18. juni

På et regionalt, operativt nivå koordineres arbeidet med Pilegrimsleden i denne regionen av Pilegrimssenter Dovrefjell. De har tidligere år brukt datoen 10. juni for å legge ut bruene over de to elvene (*Hondyrju* og *Vesl-Hondyrju*) som krysser den nevnte traséen. I tråd med ferdselsretten i Friluftsløven har vi ikke hatt mulighet til å offisielt åpne og stenge et naturområde, men utleggingen av bruene, samt tydelig informasjon på nettsider, guidebøker og informasjonsplakater etc, har bidratt til å regulere besøket i området. Vi har sterkt oppfordret pilegrimene til å ta tog over fjellet, eventuelt nytte alternativ gang- og sykkelveg om Dombås før denne datoen. Dette har vist seg å fungere bra, og vært til nytte for villreinen.

Når departementet foreslår 18. juni som ny dato, så tar vi denne datoen til etterretning. Det er viktig for oss å uttrykke at vi mener den samme datoen bør gjelde for all ferdsel og alle tiltak i Rondane villreinsområde. Med samme dato er det større sannsynlighet for at alle brukere både husker, og etterlever, denne bestemmelsen. Departementet bør samtidig vurdere om en jevnere dato som eks. 15. juni er lettere å effektivere, ref. dato for bålforbud og båndtvang etc. Nasjonalt Pilegrimssenter skal etterleve og informere om de gjeldende datoene i kart, på nettsider og annet informasjonsmaterieil.

Tiltak 33: *Opparbeiding av alternativ pilegrimstrasé i skogen vest- og nordvest fra dagens trasé som kan brukes før 18. juni.*

Nasjonalt Pilegrimssenter har ikke noen innvendinger mot at det opparbeides en alternativ trasé i mer lavtliggende strøk mellom Dovre/ Dombås mot Fokstugu, så lenge ikke hovedtraséen blir stengt. Veivalget for denne eventuelle nye traséen må utredes mer inngående og gode alternativ må finnes. Det forventes at departementet finansierer både opparbeidelse, og kommende vedlikehold av denne. Nasjonalt Pilegrimssenter skal etterleve og informere om denne traséen i kart, på nettsider og annet informasjonsmateriell med de gjeldende datoene.

Tiltak 34: *Sykling forbys på Kongevegen/pilegrimsleden på strekningen fra Åteigen i Dovre kommune til Fokstugu.*

Nasjonalt Pilegrimssenter har ikke noen innvendinger mot at det opprettes et forbud mot sykling langs denne delen av traséen. De pilegrimene som ferdes med sykkel mellom Oslo og Trondheim, bruker større veier ned i dalen, og i ulike guidebøker oppfordres det i tekst og på kart til å bruke traséer i lavere strøk.

Vi har dog oppdaget at andre typer av brukere sykler over Hardbakken og at det skaper slitasjespor i terrenget.

Vi ser derfor positivt på et forbud. Dette bør det informeres om også fysisk, på stedet.

Ansvarsfordeling:

Pilegrimsleden eies av respektive fylkeskommune og kommuner. I dette tilfellet Innlandet fylkeskommune og Dovre kommune. De er ansvarlige for trasévalg, samt merking og vedlikehold. Dette arbeidet koordineres og støttes regionalt av Dovrefjell Pilegrimssenter, mens traséomlegginger og andre overordnede valg gjøres av Nasjonalt Pilegrimssenter. Grunneiere må kontaktes via søknad, og vi legger stor vekt på å også inkludere andre relevante lokale aktører i vurderingene.

Utkast for tiltaksplan for Knutshø villreinsområde:

I denne planen, som i utforming skiller seg noe fra tiltaksplanen for Rondane, blir tiltak som berører Pilegrimsleden tatt opp i tiltakspakke 2, tiltak 13.

Tiltakspakke 2: Ivareta urørte områder og trekkpassasjer som villreinen bruker i dag	
12	Stopp- og parkeringsforbud på veier i villreinområdet i barmarksesongen (<i>Unndalsvegen, Vinstradalsvegen, Bekkelægervegen, Tanglægervegen, Sætervegen, Einunndalsvegen</i>)
13	Opparbeiding av alternativ pilegrimstrase i Drivdalen og informasjonstiltak
14	Dialog om å vurdere nedlegging av campingplassen «Sandtaket» ved Langtjønn

Tiltak 13: *Opparbeiding av alternativ pilegrimstrasé i Drivdalen og informasjonstiltak.*

Nasjonalt Pilegrimssenter ønsker først å ta opp ordlyden i planen.

De ulike planene bygger i utgangspunktet på frivillig tilslutning og som det står: *“Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket” (side 15).* På den samme siden står det derimot etterpå i tillegg for Pilegrimsleden sin del: *“Dersom tiltakene ikke gjennomføres, eller gjennomføres uten tilstrekkelig effekt, kan det bli aktuelt å kreve fjerning av merking av stier og løyper av hensyn til naturmiljøet og kulturminner i Nasjonalparken, jf. verneforskriftens § 7, femte avsnitt.”*

Slik vi leser planen, er det ikke noen andre aktører - verken i planen for Rondane eller Knutshø - som får en liknende eksplisitt risiko for konsekvens.

Dette stiller vi oss svært undrende til, sett i lys av at Pilegrimsleden ble etablert av Miljøverndepartementet selv i 1994, og er en historisk kulturarv med tung forankring i alle forvaltningsnivå og har en begrenset bruk sammenliknet med andre turstier i planområdene.

Tiltak 1) Forsterke eksisterende informasjonstiltak og markedsføring av pilegrimsleden i starten av sesongen, gjennom at Pilegrimsleden ikke markedsfører denne delen av turen før etter 18. juni.

På et regionalt, operativt nivå koordineres arbeidet med Pilegrimsleden i denne regionen av Pilegrimssenter Dovrefjell. De har tidligere år brukt datoen 10. juni som fra-dato for anbefalt ferdsel på denne delen av traséen, grunnet både hensyn til villrein, snøforhold og passering av bekker. Også åpningstiden av herberget Ryphusan kan reguleres med datobestemmelser.

Når departementet foreslår 18. juni som ny dato så tar vi denne datoen til etterretning. Det er viktig for oss å presisere at den samme datoen bør gjelde for all ferdsel og alle tiltak i Knutshø villreinsområde. Med samme dato er det større sannsynlighet at alle brukere både husker, og etterlever, denne. Departementet bør vurdere om en "runder" dato som eks 15. juni er lettere å effektivere, ref. dato for bålforbud og båndtvang etc. Nasjonalt Pilegrimssenter skal etterleve og informere om de gjeldende datoene i kart, på nettsider og annet informasjonsmateriell.

Tiltak 2) Opparbeide en alternativ trasé i Drivdalen, for den delen av leden som i dag går gjennom Drotningdalsvegen og Vinstradalen slik at ferdselen kanaliseres ned i Drivdalen.

Nasjonalt Pilegrimssenter ønsker å etterkomme dette ønsket fra departementet, og ser det som et godt tiltak å kanalisere ferdsel ned Drivdalen i starten av sesongen, så lenge hoved-traséen ikke blir stengt. Veivalget for denne nye traséen må utredes mer inngående og gode alternativ må finnes. Per i dag fortsetter Vårstigen og Kongevegen et stykke ned dalen, men lengre nord kan det dessverre bli vanskelig å finne et trasévalg som ikke innebærer at de som vandrer blir gående tett opp på dagens E6, noe som kan redusere opplevelsen for de som ferdes.

Det forventes at departementet finansierer både opparbeidelse, og kommende vedlikehold av dette nye trasé-elementet. Nasjonalt Pilegrimssenter skal etterleve og informere om denne traséen i kart, på nettsider og annet informasjonsmateriell med de gjeldende datoene.

Vi har siden 2014 hatt «Eco-counter» persontellere i området og siden sommeren 2024 har vi også plassert en teller ned Vårstigen for å ha muligheten til å over tid måle og overvake ferdselsmønsteret i dette nye området.

Det bør påpekes at det langs denne nye foreslåtte traséen savnes overnatting. Om dette skal være et reelt alternativ som gjennom regulering blir den eneste lovlige traséen av Pilegrimsleden for 18 juni, så forventer vi at departementet bidrar til å etablere et nytt herberge på strekningen, eksempelvis ved Driva stasjon, da pilegrimene under for-sommeren ikke kan bruke Ryphusan i Vinstradalen.

Ansvarsfordeling:

Pilegrimsleden eies av respektive fylkeskommune og kommune. I dette tilfellet Trøndelag fylkeskommune og Oppdal kommune. De er ansvarlige for trasévalg, samt merking og vedlikehold. Dette arbeidet koordineres og støttes regionalt av Pilegrimssenter Dovrefjell, mens traséomlegginger og andre overordnede valg gjøres av Nasjonalt Pilegrimssenter. Grunneiere må kontaktes via søknad, og andre brukergrupper og aktører er meget viktige å ta med i vurderingene. Særlig prosjekt Kongevegen over Dovrefjell, ses som en nær samarbeidspart i dette tilfellet. Pilegrimsutvalget i Oppdal kommune kan ha en rådgivende rolle, men har ikke noen formell rolle når det gjelder trasé- og arealforvaltning.

For øvrig:

Det gjøres oppmerksom på at Pilegrimsleden følger en stistruktur som også brukes av mange andre typer friluftstøvere. Det er å anta at mange av disse ikke ser seg som brukere av «Pilegrimsleden» men heller går på en «sti». De er da nødvendigvis heller ikke innom våre nettsider eller guidebøker etc. for å få info om datoer og stiregler etc. Det er derfor viktig at informasjonen om traséer og tidspunkt informeres bredt og gjerne på informasjonstavler ved innfallsporter til området for maksimal effekt av tiltakene skissert.

Oppsummering av Nasjonalt Pilegrimssenter sine synspunkter:

1. Dagens trasé over berørte deler av Dovrefjell (i områdene Rondane og Knutshø) må opprettholdes, men vi er positive til å bidra til alternative seksjoner for å avlaste trykket på villreinen, med de datoer som fastsettes.
2. Utarbeidelse av eventuelt nye alternative traséer for Pilegrimsleden, samt merking og vedlikehold av disse, må finansieres med eksterne midler fra Klima- og miljødepartementet.
3. Ansvarsfordelingen for tiltakene som besluttet iverksatt må oppdateres, med riktig struktur og de faktiske relevante aktører. Se våre innspill under “ansvarsfordeling”.
4. Nasjonalt Pilegrimssenter ønsker å bidra i prosessen for å styrke både Pilegrimsleden, kulturminnevernet, samt muligheter og betingelser for dyr og natur.

Kilder:

[Setring på Unesco-lista over immateriell kulturarv - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)

[Kart - Kulturminnesøk](#)

[Route of Saint Olav Ways - Cultural Routes](#)

[Langtidsplan Pilegrimsleden.pdf](#)

Med vennlig hilsen

Guro Berge Vistad
fungerende avdelingsdirektør, Nasjonalt pilegrimssenter

Mattias Jansson
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:

Høringssvar fra Nasjonalt pilegrimssenter om forslag til tiltaksplaner for villrein for Rondane og Knutshø villreinområder

